

Posudek na diplomovou práci Pavly Voborníkové *American Eugenics and Its Impact on Nazi Germany*

Diplomová práce navazuje na práci bakalářskou, škálu témat však rozšiřuje zejména o pokus o německou reflexi (v bakalářské práci ostatně rovněž zmíněnou). V bakalářském posudku konstatované nebezpečí roztržitého a povrchnosti se nyní projevilo podstatnými závadami, jež lze identifikovat již v úvodu. Cíl je definován deskriptivně a výčet jeho součástí je nejasný jak koncepcí, tak v jednotlivostech („proč byla opozice v nacistickém Německu slabá“ – opozice eugenice nebo režimu?). Struktura práce navíc těmto cílům neodpovídá, neboť více než polovina textu se týká některých aspektů eugeniky v USA (organizace, představitelé, souvislost s dílčí sociální problematikou, pozdější směry) bez viditelného propojení se situací v Německu. Ve výčtu (nikoli analýze) použitých pramenů a literatury chybí zásadní věc, totiž charakteristika zdroje z hlediska původu a názorové orientace autora, jež teprve umožní kritický přístup; to se týká zejména 5 kompendií, z nichž autorka čerpá většinu podnětů a informací (Kevles, Ordovery, Winfield, Keller, Köhl). (Zařazení knižních recenzí mezi badatelské zdroje by se v diplomové práci vyskytnout opravdu nemělo). Nedostatečná a fragmentární výzkumná základna pak implikuje obdobně roztržitou povahu textu, jež – i díky konfúzní organizaci s neustálými změnami časových rovin a náhodně působícím pořadím problémů – postrádá relevantní sociopolitické kontexty nebo naopak sahá k bezcenným „přehledům“, primitivizujícím složitou a historiograficky bohatě zpracovanou látku. Není divu, že metodologie zpracování v úvodu zcela chybí (poukaz na P. Bakaláře?) a nahrazuje ji stručná reprodukce obsahu kapitol. Tento nedostatek systému pak poznamenává celý další text.

Výchozím problémem práce samotné je příliš široká škála témat, které chce postihnout. Eugenika se jako plod své doby dostala do mnoha aktuálních diskursů (rasa, imigrace, sociální práce, feminismus, imperialismus, kontrola porodnosti, public housing) a nově se etablující věd (antropologie, genetika, sociální inženýrství), které krátké vstupy zjednodušují, zkreslují a zbavují souvislostí. Autorka pak jednotlivé izolované informace absolutizuje a tvoří na jejich základě nedostatečně doložené soudy zejména ohledně povahy americké a nacistické reality. Text otevírá inherentně protikladná definice eugeniky (zároveň doktrína, věda a ideologie), přičemž výběr z možností by autorce usnadnil práci. V „historickém“ úvodu místo namátkových a vágních poukazů na klasiky (proč u prací, běžně dostupných v českém překladu, odkaz na anglickou internetovou verzi?) by byl funkční (vedle přehled dobových biosociálních teorií s akcentem politiky, sociologie, antropologie i

genetiky, jimiž Evropa reagovala na rozmach nacionalismu a kolonialismu (pomohla by běžně dostupná práce R. Hofstadtera o sociálním darwinismu, jen zmíněná v pozn. 27). V kap. Příčiny (?) následuje směs jednotlivých jmen a titulů bez uvedení principu výběru a občas i respektu k časovým souvislostem (americký progresivismus vs. Hitler). Vcelku uspokojivě je naproti tomu zpracován (již z bakalářské práce známý) přehled organizací, bylo by ovšem vhodné definovat jejich působení v kontextu americké společnosti přelomu století (věda? veřejný prostor? zájmová skupina? politický nástroj?). Následující oblasti průniku eugeniky do politiky a sociální práce jsou bohužel klipovité, zjednodušují složitou problematiku (urbánní vývoj, masová chudoba, imigrace, federální intervence) na občasná kliše a vypomáhají si učebnicovými vložkami (přehled imigračního zákonodárství). Zařazení „eutheniků“ se mi zdá nelogické – úsilí o zlepšení života cestou vzdělání a asimilace si vytkla za cíl celá řada progresivistických hnutí a nevidím přímou vazbu na teorii a praxi genetické selekce. V pasážích o sterilizaci a antikoncepci uvádí autorka paralelně i situaci v Německu, bohužel tvrzení o americké inspiraci německého diskriminačního zákonodárství je bez hlubší analýzy (a důkazů) přebíráno z literatury (pozn. 89!).

V „německé situaci“ spatřuji zásadní kámen úrazu. Zjevně bez znalosti němčiny (názvy německých institucí a organizací uváděny v anglickém překladu!!) a bez ohledu na impozantní německou historiografii (jediný odkaz v pozn. 119 je zřejmě odvozený) pouští se autorka letem do povahy výmarské republiky, ženského hnutí (27-28, přičemž ignoruje např. debatu o kontrole porodnosti - vlivný proud ji /včetně potratů/ zastával jako součást emancipace, např. Dora Fabian), kořenů německého nacionalismu a rasismu, na 3 stranách (31-33) zvládne nástup diktatury i dějiny odporu. Tento povrchní (navíc nefunkční) text na úrovni špatné středoškolské učebnice je zaplacen nutnými omyly (jeden z mnoha: SDP „vzdala boj proti nacismu“).

Z hlediska cíle práce se mi největším problémem jeví selhání proklamované teze, totiž prokázat vliv americké eugeniky na „nacistické Německo“. Tuto pasáž charakterizují obecná a nedoložená tvrzení o „růstu“ či „úpadku“ vzájemných kontaktů. Chybí jakákoli vstupní analýza - v oddíle o německé eugenice (necelá 1 strana!!) není uvedeno jediné německé jméno, přičemž osudy profilových osobností i institucí (včetně zmíněného berlínského Antropologického ústavu) by autorku přinejmenším konfrontovaly se složitostí problematiky a vývojové „kontinuity“. Kromě obecného přenosu vědeckých teorií a sociálních i politických koncepcí, cirkulujících v euroamerickém prostoru první poloviny 20. století (jak autorka sama uvádí, témata masové chudoby, sterilizace, kontroly porodnosti, rasové nerovnosti atd. byla řešena v řadě evropských zemí) není uveden jediný důkaz konkrétní americko-nacistické

spolupráce na tomto poli, pouze Laughlinův čestný doktorát z Heidelbergu (42) a účast obou stran na mezinárodních kongresech (většinou ale před 1933). Finanční příspěvek Rockefellerovy nadace Antropologickému ústavu není blíže konkretizován (1932-1935, jednalo se o subvenci na výzkum dvojčat; od 1933 naopak nadace soustavně vyhledávala a podporovala židovské vědce-emigranty) a doložen je jediným odkazem na literaturu, z něhož autorka vyvozuje generalizující závěry (RF „financovala německý výzkum eugeniky“, 31). Závěrečná kapitola práce se vrací k různým pozdějším proudům v rámci biosociálních věd (eugenika, genetika, antropologie) v americkém prostředí.

Vedle koncepčních, strukturálních a argumentačních slabin vykazuje práce některé další nedostatky. Z formálního hlediska není v seznamu zdrojů uvedena celá řada použitých pramenů (vedle dobových publikací i soudní zápisy citovaného případu Buck vs. Bell). Mnoho odkazů je tzv. odvozených, tedy přebíraných z další literatury, a poznámkový aparát je tak občas nečitelný (pozn. 65 aj.); očištěny od odvozené citace, redukují se zdroje na několik málo titulů. Absence německých prací (pramenů i literatury) pak výpovědní hodnotu příslušného textu zcela zkresluje. Z věcného hlediska se občas vyskytují rozporná tvrzení, která by odstranila finální revize (Sanger: redukovat porodnost všech tříd vs. omezit porodnost „nevhodných“, 26; Hooton: respektoval rasistické smýšlení vs. nesouhlasil s nadřazeností Anglosasů, s. 36). Složitější názorové celky nejsou jasně vysvětleny (socialistická eugenika, vztah mezi biologickou selekcí a marxismem). Jednotlivosti: proč se nemohli němečtí vědci v roce 1921 účastnit mezinárodního kongresu (31)?; W. Sumner nezavedl termín sociálního darwinismu (8) aj.

Z hlediska stylu a gramatiky práce nesvědčí o dokonalém ovládnutí jazyka (jistá sterilita slovní zásoby), je však v rámci výkladu srozumitelná; občasné vady (věty bez podmětu, vazby) pramení spíše z nepozornosti.

S přihlédnutím k uvedeným výtkám doporučuji práci k obhajobě s hodnocením **dobře**.

28. května 2013

S. Raková